

Wstęp

Przekazujemy do rąk czytelników dwudziestą siódmą edycję raportu ekonomicznego Instytutu Gospodarki Światowej SGH oceniającego konkurencyjność Polski na tle innych krajów świata. Cele tegorocznego wydania to:

- wyznaczenie pozycji konkurencyjnej Polski w 2011 r. na tle pozostałych krajów członkowskich Unii Europejskiej i całej gospodarki światowej oraz ocena jej zmian w czasie globalnego kryzysu finansowo-ekonomicznego;
- wskazanie kluczowych czynników decydujących o zmianach pozycji konkurencyjnej polskiej gospodarki w 2011 r.;
- ocena konkurencyjności polskiej edukacji z uwzględnieniem jej roli jako elementu kształtującego zdolność konkurencyjną w przyszłości;
- przedstawienie symulacyjnej prognozy tempa zamykania luki rozwojowej między Polską i pozostałymi krajami UE z Europy Środkowej i Wschodniej (UE10) a grupą państw UE15;
- sformułowanie wniosków dla polityki gospodarczej na temat działań niezbędnych dla poprawy pozycji konkurencyjnej polskiej gospodarki w ciągu najbliższych kilku lat.

Niniejszy Raport składa się z trzech części oraz syntetycznego podsumowania. Część pierwsza (rozdziały 1-2) i druga (rozdziały 3-4) to makroekonomiczna ocena konkurencyjności Polski i czynników ją determinujących. Część trzecia (rozdziały 5-6) ma do pewnego stopnia charakter autonomiczny. Podobnie jak w poprzednich wydaniach Raportu jest ona poświęcona ocenie jednego wybranego czynnika kształtującego konkurencyjność Polskiej gospodarki - w bieżącej edycji czynnikiem tym jest edukacja. Konkurencyjność polskiej edukacji jest zatem przedmiotem badania części trzeciej Raportu, przy czym należy również podkreślić, iż pewne aspekty tego zagadnienia zostały włączone do analiz zawartych we wcześniejszych, makroekonomicznych częściach Raportu. Dokonując oceny pozycji konkurencyjnej Polski w 2011 r. zastosowano szeroką definicję konkurencyjności, przyjmując za główną jej miarę poziom dobrobytu społeczeństwa. Wyznaczają go następujące elementy składowe:

- aktualna sytuacja makroekonomiczna, opisana za pomocą kluczowych wskaźników rozwoju gospodarczego, takich jak tempo wzrostu PKB, stopa inflacji, bezrobocie, saldo finansów publicznych oraz saldo obrotów bieżących w relacji do PKB;
- poziom życia ludności, którego odzwierciedleniem jest wielkość dochodu narodowego na mieszkańca oraz wskaźniki rozwoju społeczno-ekonomicznego, takie jak oczekiwana długość

życia, śmiertelność niemowląt, wskaźnik skolaryzacji, skala nierówności dochodowych i rozmiary ubóstwa;

- pozycja Polski w międzynarodowym podziale pracy rozumiana jako umiejętność eksportu dóbr i usług na rynki międzynarodowe oraz zdolność do przyciągania zagranicznych inwestycji bezpośrednich i innych czynników produkcji oraz ich wykorzystania dla rozwoju.

W pierwszych dwóch rozdziałach Raportu dokonuje się porównania wyników gospodarczych Polski z innymi krajami (w szczególności z państwami Unii Europejskiej), wykorzystując przy tym cały zestaw różnych wskaźników ekonomicznych i społecznych. Trwały rozwój gospodarczy to podstawowy przejaw konkurencyjności i z tego względu w rozdziale 1 analizowane są bieżące tendencje rozwojowe, w tym tempo wzrostu gospodarczego, stopień konwergencji PKB per capita oraz nierówności dochodowe.

W rozdziale 2 natomiast, ocenie poddano udział Polski w międzynarodowym podziale pracy. Główne aspekty będące przedmiotem rozważań tego rozdziału to handlowe oraz inwestycyjne powiązania Polski z zagranicą, a zwłaszcza z pozostałymi krajami Unii Europejskiej - głównymi partnerami gospodarczymi Polski.

Rozdziały 3 i 4 poświęcone są szczegółowej analizie ilościowej i jakościowej czynników determinujących pozycję konkurencyjną polskiej gospodarki, które ujęte zostały w dwie następujące grupy: (1) zasoby i ich wydajność oraz (2) skuteczność polityki gospodarczej i jakość instytucji. W ramach pierwszej z wymienionych grup czynników przeprowadzono szczegółową analizę zasobów ludzkich, kapitału rzeczowego (w tym infrastruktury) oraz czynników technologicznych, które znajdują swój wyraz w działalności badawczo-rozwojowej, patentowej i wprowadzanych na rynek innowacjach. Podsumowaniem analizy tych zagadnień jest ocena wpływu pracy, kapitału i technologii na pozycję konkurencyjną dokonana z wykorzystaniem rachunkowości wzrostu. Pozwala to na wskazanie na ile wzrost gospodarczy i związane z nim przesunięcia pozycji konkurencyjnej Polski wynikają ze zmian nakładów mierzalnych czynników produkcji (kapitału i pracy), a na ile ze zmian poziomu technologii.

W rozdziale 4 omówione zostały najważniejsze aspekty drugiej grupy czynników determinujących zmiany konkurencyjności polskiej gospodarki, takie jak polityka gospodarcza i instytucje. Punktem wyjścia analizy tych zagadnień jest przegląd głównych kierunków zmian w polskiej polityce gospodarczej w 2011 r. Następnie ocenie poddano system finansowy, którego sprawność ma istotne znaczenie dla konkurencyjności gospodarki. Rozdział 4 zamyka syntetyczna ocena warunków prowadzenia biznesu w Polsce i jakości krajowych instytucji.

Z uwagi na to, że edukacja jest motywem przewodnim tegorocznej edycji Raportu, makroekonomiczną ocenę konkurencyjności polskiej gospodarki wzbogacono o pewne wątki związane z funkcjonowaniem systemu kształcenia. W kontekście poziomu wykształcenia zbadano nierówności dochodowe w Polsce i różnice w poziomach płac, ocenie poddano znaczenie edukacji jako determinanty atrakcyjności Polski dla zagranicznych czynników produkcji, określono także wpływ kapitału ludzkiego na wzrost gospodarczy w 2011 r.

Szerszą analizę edukacji i jej konkurencyjności zawiera natomiast ostatnia, trzecia część niniejszego Raportu. Jest to niezwykle ważne zagadnienie, gdyż współcześnie system edukacji odgrywa główną rolę w procesach modernizacji społeczeństw oraz budowie

nowoczesnych i konkurencyjnych gospodarek. Ponadto wybór tego obszaru jako przedmiotu analizy w tegorocznej edycji Raportu wiąże się z potrzebą dokonania niezależnej oceny konkurencyjności polskiej edukacji, w kontekście kontrowersji, jakie wywołały wyniki badań OECD dotyczące systemu kształcenia w Polsce na tle innych krajów¹. Włączając się do dyskusji o konkurencyjności polskiej edukacji, w rozdziale 5 Raportu prezentujemy transformację polskiego sektora edukacji w latach 1995-2011 i jej skutki dla przebiegu procesu kształcenia na poziomie podstawowym, średnim i zawodowym. Ponadto, z uwagi na to, iż obecnie, w dobie szybkich przemian gospodarczych i społecznych szczególne znaczenie przypisuje się ustawicznemu kształceniu i zdobywaniu nowych umiejętności ocenie poddano działalność szkoleniową prowadzoną w polskich firmach i jej wpływ na konkurencyjność.

W rozdziale 6 natomiast, przeprowadzona została szczegółowa analiza reformowanego obecnie systemu szkolnictwa wyższego w Polsce. Pierwszy wymiar reform to kierunki rozwoju szkolnictwa wyższego wyznaczone przez nową ustawę zmieniającą zasady funkcjonowania szkół wyższych i kryteria awansu naukowego. Drugi wątek podjęty w tym rozdziale powiązany z przekształceniami sektora szkolnictwa wyższego to profil absolwenta szkoły wyższej. Na podstawie wyników badań ankietowych ocenie poddano dopasowanie kierunków kształcenia na poziomie uniwersyteckim do potrzeb rynku pracy. Podsumowaniem tych rozważań jest próba zarysowania scenariuszy rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce w kontekście wdrażanych obecnie nowych rozwiązań systemowych.

Niniejszy Raport zamyka zwięzłe podsumowanie badań oraz wnioski wynikające z ich wyników dla polityki gospodarczej.

Spis treści

PRZEDMOWA

CZĘŚĆ I. PORÓWNANIE WYNIKÓW GOSPODARCZYCH I POZYCJA KONKURENCYJNA POLSKI W 2011 ROKU

Rozdział 1. Rozwój gospodarczy i realna konwergencja

1.1. Analiza porównawcza wyników gospodarczych w 2011 roku (Zbigniew Matkowski, Ryszard Rapacki, Mariusz Próchniak)

1.2. Konwergencja poziomów dochodu (Zbigniew Matkowski, Mariusz Próchniak)

1.3. Zróżnicowanie dochodów i ubóstwo w Polsce (Patrycja Graca?Gelert)

Rozdział 2. Pozycja konkurencyjna w zewnętrznych stosunkach gospodarczych

2.1. Wymiana towarowa Polski z zagranicą (Elżbieta Czarny, Katarzyna Śledziwska, Patryk Toporowski)

2.2. Atrakcyjność polskiej gospodarki dla inwestorów zagranicznych (Marzenna Anna Weresa, Tomasz Napiórkowski)

CZĘŚĆ II. CZYNNIKI KONKURENCYJNOŚCI POLSKIEJ GOSPODARKI W 2011 ROKU

Rozdział 3. Zasoby i ich produktywność

3.1. Zasoby ludzkie (Mateusz Mokrogulski)

3.2. Inwestycje i infrastruktura techniczna (Ireneusz Bil, Piotr Maszczyk)

3.3. Nauka, technika, innowacje - Polska na tle innych krajów (Ziemowit Czajkowski, Marcin Gomułka)

3.4. Łączna produktywność czynników wytwórczych (Mariusz Próchniak)

Rozdział 4. Polityka gospodarcza, instytucje i ich jakość

4.1. Reformy gospodarcze i polityka stabilizacji (Jan W. Bossak)

4.2. Rozwój systemu finansowego (Oskar Kowalewski)

4.3. Jakość otoczenia biznesu (Aleksander Sulejewicz)

CZĘŚĆ III. EDUKACJA A KONKURENCYJNOŚĆ POLSKIEJ GOSPODARKI

Rozdział 5. Przemiany polskiego sektora edukacji w latach 1995-2011

5.1. Funkcjonowanie systemu edukacji w Polsce (Stanisław Macioł)

5.2. Kształcenie zawodowe w Polsce w warunkach konkurencji (Elżbieta Drogosz-Zabłocka, Barbara Minkiewicz)

5.3. Wpływ szkoleń pracowników na konkurencyjność polskich przedsiębiorstw (Joanna Żukowska)

Rozdział 6. Zmiany w polskim szkolnictwie wyższym - problemy i wyzwania

6.1. Prawno-instytucjonalne ramy funkcjonowania szkolnictwa wyższego w Polsce - wybrane zagadnienia (Jerzy Menkes)

6.2. Kształcenie w największych ośrodkach akademickich w Polsce jako odpowiedź na potrzeby rynku pracy (Beata Michorowska)

6.3. Rozwój szkolnictwa wyższego w Polsce. Uwagi do analizy scenariuszowej (Tomasz Szapiro)

PODSUMOWANIE RAPORTU: POZYCJA POLSKI W GOSPODARCE ŚWIATOWEJ W 2011 ROKU (Marzenna Anna Weresa)